

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 12

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Εικόνα 12.1α

*Ο λόγος βοηθάει
το παιδί να
κοινωνικοποιηθεί και
να αποκτήσει νέες
εμπειρίες*

12.1. Η σημασία του λόγου

Λόγος είναι η ικανότητα του ατόμου να αναγνωρίζει και να χρησιμοποιεί λεκτικά σύμβολα, για να οργανώνει τη σκέψη του και να επικοινωνεί με τα άλλα άτομα. Ο λόγος χωρίζεται σε δύο μέρη: στο δεκτικό, όταν το άτομο δέχεται πληροφορίες από το περιβάλλον, και στο εκφραστικό, όταν εκφράζει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του προς το περιβάλλον.

Η εξέλιξη και ανάπτυξη του λόγου αρχίζει στο παιδί από τότε που θα γεννηθεί. Το νεογέννητο δέχεται και αφομοιώνει όλες τις λεκτικές πληροφορίες του περιβάλλοντός του. Έτσι, σιγά - σιγά οικοδομεί το λόγο. Στην αρχή τον κατανοεί, χωρίς να μπορεί να μιλήσει και αργότερα αρχίζει και εκφράζεται εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιό του και κατακτώντας τις γραμματικές και συντακτικές δομές της μητρικής του γλώσσας. Ένα παιδί τεσσάρων ετών μπορεί να μιλήσει χρησιμοποιώντας σωστά τη γραμματική και το συντακτικό της γλώσσας του.

Η ανάπτυξη του λόγου για ένα παιδί είναι πολύ σημαντική, γιατί μπορεί να εκφράσει τη σκέψη του, τις επιθυμίες του, να επικοινωνήσει με άλλα άτομα, μεγάλους ή παιδιά και να συναναστραφεί μαζί τους. Ακόμη, μπορεί να εκφράζει τα συναισθήματά του και τις συγκινήσεις του. Συναισθήματα αγάπης, στοργής, φιλίας μπορούν να εκφραστούν και μέσα από τον λόγο. Η λεκτική ανταπόκριση που έχει ένα παιδί με τα άλλα παιδιά ή με τους μεγάλους το βοηθάει να κοινωνικοποιηθεί και να ενταχθεί μέσα σε μια ομάδα.

Επίσης με την ανάπτυξη του λόγου το παιδί αποκτά καινούργιες γνώσεις και εξελίσσεται νοητικά. Η απόκτηση των καινούργιων γνώσεων και των καινούργιων εμπειριών γίνεται μέσα από τις ερωτήσεις που μας κάνει και μέσα από την ανάγνωση βιβλίων. Μ' αυτόν τον τρόπο ικανοποιείται η περιέργειά του και αποκτά καινούργιες εμπειρίες.

Συνοπτικά, θα λέγαμε ότι η σημασία του λόγου για ένα παιδί είναι μεγάλη, γιατί:

Μέσα από το λόγο το παιδί:

- Εκφράζει τη σκέψη του, τις επιθυμίες του, τα συναισθήματά του, τις συγκινήσεις του.
- Κοινωνικοποιείται.
- Αποκτά καινούργιες γνώσεις και καινούργιες εμπειρίες.
- Εξελίσσεται νοητικά.
- Ικανοποιεί την περιέργειά του.

12.2. Στάδια γλωσσικής ανάπτυξης (0-2 ετών)

Ηλικία 0-3 μηνών

Από τη στιγμή που θα γεννηθεί το μωρό, προσλαμβάνει όλα τα γλωσσικά ερεθίσματα του περιβάλλοντός του. Όταν του μιλάμε με ήρεμο τρόπο, τότε ηρεμεί και παρακολουθεί την ένταση της φωνής μας. Ακόμα και όταν μιλάμε μεταξύ μας, πάλι το νεογέννητο συλλέγει γλωσσικά ερεθίσματα. Όμως, από την πλευρά του, η μόνη έκφραση γλωσσικής επικοινωνίας είναι το κλάμα. Με το κλάμα το νεογέννητο εκφράζει τα συναισθήματά του, κυρίως συναισθήματα δυσφορίας, όταν πεινάει ή όταν είναι λερωμένο. Σ' αυτήν την περίπτωση το κλάμα είναι ένα είδος λεκτικής επικοινωνίας ανάμεσα στο νεογέννητο και στη μητέρα του ή σε εμάς που το φροντίζουμε. Λίγες εβδομάδες αργότερα αρχίζει το μωρό να εκφράζει τα συναισθήματα ευχαρίστησης με φωνές που δηλώνουν ικανοποίηση. Όταν ακούμε αυτές τις πρώτες φωνές του, μωρού ανταποκρινόμαστε και αρχίζουμε ένα "διάλογο" μαζί του, που συμβάλλει στην ανάπτυξη της ομιλίας του. Την ώρα του φαγητού, του ντυσίματος ή του μπάνιου μπορούμε να μιλάμε συνεχώς στο μωρό με γλυκό τρόπο και αυτό θα ανταποκρίνεται με φωνές ευχαρίστησης.

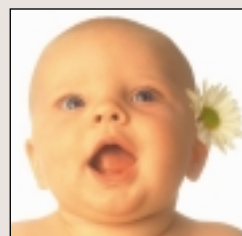

Εικόνα 12.2α

Ο διάλογος με το μωρό συμβάλλει στην ανάπτυξη της ομιλίας του

Ηλικία 3-6 μηνών

Από τον τρίτο μήνα, το μωρό αρχίζει να παράγει διάφορους ήχους που μοιάζουν με τον ανθρώπινο λόγο, όμως δεν έχουν συγκεκριμένο περιεχόμενο ούτε έχουν σκοπό να μεταδώσουν κάποιο μήνυμα. Απλά είναι ήχοι οι οποίοι παράγονται από όλα τα μωρά ακόμα και από τα κωφά, που δεν μπορούν να έχουν λεκτική επικοινωνία με τα ενήλικα άτομα. Παρατηρούμε πως το βρέφος αναπαράγει συλλαβές και κάνει λαρυγγισμούς ακολουθώντας ένα συγκεκριμένο ρυθμό που μοιάζει μ' αυτόν της μητρικής του γλώσσας. Η αναπαραγωγή αυτών των ήχων, συλλαβών και λαρυγγισμών, ονομάζεται ψέλλισμα ή βάβισμα και εξακολουθεί να υπάρχει στο μωρό μέχρι το δέκατο μήνα. Το ψέλλισμα δεν είναι ομιλία, αντίθετα είναι μια έμφυτη αντίδραση των μωρών. Παρατηρούμε πως, ακόμη και όταν τα μωρά είναι μόνα τους, ψελλίζουν. Όμως, όταν μιλάμε στο μωρό, ενισχύουμε το ψέλλισμα, αφού υπάρχει ανταπόκριση και γίνεται ένα είδος διαλόγου ανάμεσα σε μας και στο μωρό. Το ψέλλισμα περιέχει όλα τα φωνήεντα και τα σύμφωνα της μη-

Εικόνα 12.2β

Με το ψέλλισμα υπάρχει ανταπόκριση ανάμεσα σε εμάς και στο μωρό

τρικής γλώσσας του μωρού. Στην αρχή, παράγει περισσότερα φωνήεντα και καθώς μεγαλώνει αυξάνεται ο αριθμός των συμφώνων. Έτσι το ακούμε να λέει: α, μπου, ντου, γκου κ.τ.λ.

Ηλικία 6-12 μηνών

Τον έκτο μήνα, το βρέφος βρίσκεται ακόμη στο στάδιο του ψελλίσματος. Τότε μπορεί, καθώς ψελλίζει, να ενώσει τυχαία δύο συλλαβές και να γίνει μια μωρουδίστικη λέξη, η οποία δεν είναι ακόμα ομιλία αλλά την καταλαβαίνει η μητέρα του ή τα άλλα άτομα που το φροντίζουν. Αυτές τις λέξεις τις επαναλαμβάνει το παιδί, όταν μιλάμε καθημερινά μαζί του. Μπορεί να λέει το σκύλο "γαβ-γαβ", την κούκλα "νινι", το φαγητό "μαμ-μαμ". Οι λέξεις αυτές ονομάζονται ιδιόρρυθμες και βρίσκονται ανάμεσα στο ψέλλισμα και την ομιλία που θα εμφανιστεί αργότερα. Σ' αυτή την ηλικία το μωρό μάς παρακολουθεί, όταν του μιλάμε, και για το λόγο αυτό δεν πρέπει να του μιλάμε χωρίς διακοπή, γιατί τότε χάνει το ενδιαφέρον του. Του κάνουμε μικρές ερωτήσεις και το αφήνουμε να μας απαντήσει με γέλια και λαρυγγισμούς ευχαρίστησης.

Το ψέλλισμα διαρκεί μέχρι το δέκατο μήνα, οπότε και σιγά - σιγά μειώνεται και εξαφανίζεται. Μερικά μωρά μπορεί να σταματήσουν να παράγουν ήχους, μέχρι να πουν τις πρώτες τους λέξεις, και άλλα μιμούνται και επαναλαμβάνουν συλλαβές που έχουν ήδη ακούσει από το περιβάλλον τους. Η συνεχόμενη επανάληψη των συλλαβών από το μωρό ονομάζεται ηχολαλία. Τα περισσότερα μωρά θα προφέρουν τις πρώτες τους λέξεις όταν φτάσουν στην ηλικία των δώδεκα μηνών. Οι λέξεις αυτές θα είναι απλές, όπως "μαμά", "μπαμπά". Συνήθως, ένα παιδί δώδεκα μηνών λέει δύο με τρεις λέξεις, όμως καταλαβαίνει πολύ περισσότερες. Εμείς του μιλάμε, για να το βοηθήσουμε να πλουτίσει το λεξιλόγιό του και για να κατανοεί πιο εύκολα το λόγο. Κάθε φορά που το ταΐζουμε, το κάνουμε μπάνιο, παίζουμε μαζί του, του μιλάμε με γλυκό τόνο χρησιμοποιώντας σωστά τις λέξεις και όχι λέγοντάς τες μωρουδίστικα. Το παιδί θ' αρχίσει να ανταποκρίνεται και με κινήσεις του σώματός του, όπως με το να μπουσουλήσει, για να μας δείξει το σημείο όπου βρίσκεται ένα αγαπημένο του παιχνίδι και θέλει να παίξει μαζί του. Αν το ρωτήσουμε εμείς για το που βρίσκεται το αγαπημένο του παιχνίδι ή κάποιο αντικείμενο μέσα στο δωμάτιο, τότε θα σηκώσει το χέρι και θα μας το δείξει.

Ηλικία 12-18 μηνών

Από το δωδέκατο μέχρι το δέκατο όγδοο μήνα το λεξιλόγιο του μωρού αρχίζει και αυξάνεται με το να χρησιμοποιεί και άλλες λέξεις, εκτός από "μαμά" και το "μπαμπά", όπως "γάλα", "μπάλα", "γάτα". Σ' αυτήν την περίοδο το μωρό λέει μια λέξη, αλλά εννοεί μια ολόκληρη πρόταση. Έτσι, π.χ. μπορεί να πει τη λέξη "γάλα" και να εννοεί: "Θέλω να πιω γάλα". Αυτό το είδος της ομιλίας του παιδιού ονομάζεται συγκριτικός λόγος. Το παιδί περιορίζει σε μια λέξη το περιεχόμενο μιας ολόκληρης πρότασης.

Ως προς την κατανόηση της γλώσσας το παιδί κάνει μεγάλη πρόοδο. Καταλαβαίνει όλα όσα του λέμε και η αντίδρασή του είναι πάρα πολύ γρήγορη. Αν του πούμε, για παράδειγμα πως θα πάμε βόλτα, πηγαίνει και τραβάει με ενθουσιασμό το καροτσάκι του. Εμείς πρέπει να του μιλάμε καθαρά, χωρίς να χρησιμοποιούμε μωρουδίστικες λέξεις. Αν το παιδί δεν μπορεί να πει σωστά τις λέξεις, εμείς τις επαναλαμβάνουμε με το σωστό τρόπο. Αν πει, π.χ. αν αντί για "γάλα" "λάλα", τότε εμείς μπορούμε να το ρωτήσουμε: "Θέλεις να πιεις γάλα;"

Ηλικία 18-24 μηνών

Από το δέκατο όγδοο μήνα μέχρι το δεύτερο χρόνο το παιδί εμπλουτίζει το λεξιλόγιό του. Τώρα, για να πει μια πρόταση μπορεί χρησιμοποιεί δύο με τρεις λέξεις. Οι λέξεις που χρησιμοποιεί είναι βασικές για την κατανόηση της πρότασης. Συνήθως, χρησιμοποιεί ουσιαστικό, ρήμα και επίθετο, παραλείποντας τα άλλα μέρη της πρότασης, που δεν είναι σημαντικά για την κατανόησή της, όπως συνδέσμους, άρθρα, προθέσεις. Έτσι μπορεί να πει "κοίτα μπάλα" και να εννοεί "Θέλω να παίξω με την μπάλα". Η πρόταση του παιδιού είναι σύντομη και περιεκτική και αυτό το είδος του λόγου που χρησιμοποιείται από το παιδί αυτής της ηλικίας ονομάζεται τηλεγραφικός λόγος.

Όμως στον τομέα της κατανόησης το παιδί καταλαβαίνει καθετί που του λέμε. Καθώς η κινητική του ανάπτυξη εξελίσσεται όλο και περισσότερο το παιδί μπορεί να τρέξει και να μας φέρει ο,τιδήποτε του ζητήσουμε. Ακόμη, μπορεί να αναγνωρίζει διάφορα γνωστά αντικείμενα του περιβάλλοντός του και να τα ονομάζει. Έτσι, του λέμε πώς ονομάζεται το κάθε αντικείμενο. Επίσης, μπορούμε να του δείχνουμε εικόνες μέσα από βιβλία, να του λέμε πώς ονομάζεται κάθε αντικείμε-

νο και να περιμένουμε να το επαναλάβει. Ένα παιδί δύο χρόνων γνωρίζει γύρω στις 100 λέξεις, ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει και ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο των γονιών του.

12.3. Στάδια Γλωσσικής Ανάπτυξης. (3-4 ετών)

Ηλικία 3 ετών

Κατά τον τρίτο χρόνο, το λεξιλόγιο του παιδιού έχει αυξηθεί σημαντικά. Ένα μέσο παιδί γνωρίζει γύρω στις 800 με 900 λέξεις. Οι προτάσεις που χρησιμοποιεί είναι ακόμη μικρές και έχουν πέντε με έξι λέξεις. Σ' αυτήν την ηλικία το παιδί χρησιμοποιεί σωστά τους βασικούς γραμματικούς κανόνες της μητρικής του γλώσσας. Έτσι χρησιμοποιεί τον ενικό και τον πληθυντικό, τον αρνητικό και τον ερωτηματικό τύπο. Επίσης στην ηλικία των τριών χρόνων το παιδί έχει έντονη φαντασία και θέλει να ικανοποιήσει την περιέργειά του. Γι' αυτό και κάνει πάρα πολλές ερωτήσεις. Χρησιμοποιεί το "γιατί", το "που", το "πως", το "τι". Μας ρωτά "τι είναι το αεροπλάνο", "ποιο είναι το παιδάκι της γατούλας". Ή όταν εμείς του πούμε "Τώρα είναι ώρα να φάμε" το παιδί μπορεί να μας πει "γιατί"; Σε όλες αυτές τις ερωτήσεις που μας κάνει το παιδί, εμείς πρέπει να απαντάμε πρόθυμα. Μ' αυτόν τον τρόπο δεν βοηθάμε μόνο ν' αναπτύξει το λεξιλόγιο και την ομιλία του, αλλά συγχρόνως του παρέχουμε καινούργιες γνώσεις και ικανοποιούμε την περιέργειά του. Ακόμη, μπορούμε να του διαβάσουμε καθημερινά βιβλία γνώσεων και παραμύθια, που θα το βοηθήσουν να αναπτύξει το λεξιλόγιό και τον προφορικό του λόγο.

Ηλικία 4 ετών

Στην ηλικία των τεσσάρων χρόνων, το παιδί έχει μάθει εμπειρικά και χρησιμοποιεί σωστά όλους τους κανόνες της γραμματικής και του συντακτικού. Χρησιμοποιεί γύρω στις 1500 λέξεις και κατά τη διάρκεια του τέταρτου χρόνου προσθέτει στο λεξιλόγιό του 1000 περίπου λέξεις επιπλέον. Η άρθρωσή του έχει εξελιχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό. Ωστόσο, ορισμένα παιδιά μπορεί να έχουν πρόβλημα σε κάποια σύμφωνα, όπως είναι το «θ» και το «ρ». Το παιδί φτιάχνει πρόταση χρησιμοποιώντας περίπου δέκα λέξεις και μπορεί να εκφραστεί άνετα. Μας λέει για τις δραστηριότητες της καθημερινής του ζωής, για το πώς πέρασε την προηγούμενη μέρα ή για το που πρόκειται να πάει το

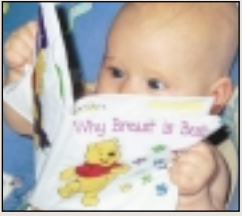
σαββατοκύριακο. Μας εκφράζει τους φόβους του και τα συναισθήματά του. Μπορεί να μας διηγηθεί μια σύντομη ιστορία που άκουσε από εμάς. Εμείς πρέπει να είμαστε καλοί ακροατές και να δίνουμε πολλές ευκαιρίες στα παιδιά για κουβέντα, χρησιμοποιώντας σωστά τις λέξεις και έχοντας καλή άρθρωση. Επίσης, η ανάγνωση βιβλίων πρέπει να γίνεται σε καθημερινή βάση.

Περίπου στην ηλικία των τεσσάρων ετών, σύμφωνα με τον ψυχολόγο J. Piaget, επικρατεί ο εγωκεντρικός λόγος. Το παιδί μιλάει χωρίς να λαμβάνει υπόψη του τα σχόλια και την γνώμη των άλλων (Παρασκευόπουλος, 1985). Καθώς μεγαλώνει το παιδί, το λεξιλόγιό του συνεχώς αυξάνεται. Σε ηλικία πέντε ετών χρησιμοποιεί πολύ καλά όλους τους γραμματικούς και τους συντακτικούς κανόνες. Μιλάει με άνεση και αναφέρεται σε γεγονότα του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος. Προς το τέλος του πέμπτου έτους και αρχές του έκτου, σύμφωνα με τον J. Piaget, το παιδί αρχίζει και χρησιμοποιεί τον κοινωνικοποιημένο λόγο. Μιλάει και ανταλλάσσει απόψεις και μηνύματα με άλλα άτομα, ενηλίκους και παιδιά.

12.4. Ο ρόλος του περιβάλλοντος του παιδιού στην γλωσσική του ανάπτυξη

Το περιβάλλον μέσα στο οποίο μεγαλώνει το παιδί παίζει σπουδαίο ρόλο στη γλωσσική του ανάπτυξη. Ένα περιβάλλον πλούσιο σε οπτικά και γλωσσικά ερεθίσματα βοηθάει το παιδί να αποκτήσει πλούσιο λεξιλόγιο και να εκφράζεται με μεγαλύτερη άνεση. Η οικογένεια και ο βρεφονηπιακός σταθμός έχουν την κύρια φροντίδα στη διαπαιδαγώγηση του βρέφους και του μικρού παιδιού. Όταν το παιδί μεγαλώνει μέσα σε μια οικογένεια που οι γονείς του τού μιλάνε συνεχώς και ασχολούνται μαζί του δίνοντάς του πολλές δραστηριότητες μέσα από το παιγνίδι και την ανάγνωση βιβλίων, τότε αυτό θα μιλήσει πιο γρήγορα και πιο άνετα. Έρευνες έχουν δείξει πως παιδιά που μεγαλώνουν σε οικογένειες, όπου οι γονείς τους έχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο, χρησιμοποιούν μεγαλύτερο αριθμό λέξεων από παιδιά της ίδιας ηλικίας, που μεγαλώνουν σε περιβάλλον φτωχό σε ερεθίσματα.

Στο βρεφονηπιακό σταθμό φροντίζουμε να δίνουμε στα παιδιά γλωσσικά ερεθίσματα. Αν φροντίζουμε και διαπαιδαγωγούμε βρέφη 0-2 ετών τότε:

Εικόνα 12.4α

Το εικονογραφημένο βιβλίο συμβάλλει στην ανάπτυξη του λόγου

Εικόνα 12.4β

Βιβλίο δίνουμε στο παιδί από την βρεφική ηλικία

Εικόνα 12.4γ

Καθημερινά διαβάζουμε στα παιδιά βιβλία γνώσεων και παραμύθια

- τους μιλάμε κατά τη διάρκεια του μπάνιου, του αλλάγματος, του φαγητού και γενικά κατά τη διάρκεια της φροντίδας τους. Τους μιλάμε με τρόπο γλυκό και ήρεμο, αποφεύγοντας να χρησιμοποιούμε μωρουδίστικες εκφράσεις, για να μαθαίνει το παιδί από την αρχή σωστά την γλώσσα.
- τους μιλάμε κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού. Τους λέμε για το πώς είναι το κάθε παιχνίδι - αντικείμενο, για το τι κάνει, για το πώς ονομάζεται, για το πώς πρέπει το παιδί να το χρησιμοποιήσει. Το μωρό μπορεί να μην είναι ακόμη σε θέση να μιλήσει, αλλά όμως του δίνουμε την ευκαιρία να ανταποκριθεί μέσα από το ψέλλισμα και μέσα από διάφορους ήχους που παράγει. Αν λέει κάποιες λέξεις, τότε το ενθαρρύνουμε να μιλήσει μαζί μας.
- τους λέμε διάφορα ποιηματάκια, ταχταρίσματα και τραγουδάκια. Η μελωδία, ο ρυθμός και η ομοιοκαταληξία θα κάνουν τα παιδιά να μας προσέξουν και να αποτυπώσουν το λόγο.
- τους διαβάζουμε βιβλία κατάλληλα για την ηλικία τους δείχνοντάς τους και εικόνες. Το παιδί με τη σειρά του μπορεί να τις επαναλαμβάνει.

Αν φροντίζουμε και διαπαιδαγωγούμε μεγαλύτερα παιδιά (3-4 ετών) τότε μπορούμε:

- να τους δίνουμε την ευκαιρία να μιλάνε αυθόρμητα κάθε στιγμή που τα ίδια τα παιδιά θελήσουν. Εμείς τα ακούμε προσεκτικά και τους απαντάμε χωρίς να δείχνουμε αδιαφορία.
- το πρωί τα μαζεύουμε δίπλα μας και κάνουμε ένα είδος κατευθυνόμενου διαλόγου. Τα ρωτάμε, λόγου χάρη, πώς πέρασαν την προηγούμενη μέρα. Μέσα από το διάλογο μπορούμε να συζητήσουμε μαζί τους κάποιο θέμα. Αν ένα παιδί μας πει πως την προηγούμενη μέρα είχε πάει στο τσίρκο, τότε μπορούμε να συζητήσουμε για τα ζώα που βλέπουμε στο τσίρκο, τους ακροβάτες, τους ταχυδακτυλουργούς.
- διαβάζουμε καθημερινά στα παιδιά βιβλία, είτε αυτά είναι γνώσεων είτε παραμύθια.
- τους λέμε ή τους διαβάζουμε αινίγματα και προσπαθούμε να βρούμε μαζί τη λύση τους
- τους λέμε τραγουδάκια και ποιηματάκια και τα ενθαρρύνουμε να τα μάθουν και να τα λένε μαζί μας

- αφήνουμε τα παιδιά να παίξουν ελεύθερα, να συναναστραφούν και να μιλήσουν μεταξύ τους. Έτσι, όχι μόνο αναπτύσσεται ο προφορικός λόγος, αλλά και κοινωνικοποιούνται.

12.5. Διαταραχές ομιλίας και λόγου

Η ομαλή εξέλιξη της ομιλίας και του λόγου στο παιδί είναι πολύ σημαντική για την επικοινωνία του με τα άλλα άτομα. Πολλές φορές όμως ο λόγος του παιδιού παρουσιάζει προβλήματα, τα οποία μπορεί να οφείλονται σε ψυχολογικά και σε ανατομικά αίτια. Εμείς πρέπει έγκαιρα να εντοπίζουμε τα προβλήματα που τυχόν υπάρχουν στην εξέλιξη της ομιλίας του παιδιού και να συμβουλευόμαστε κάποιον λογοθεραπευτή ή ψυχολόγο.

Μερικές από τις κυριότερες διαταραχές στην ομιλία και στο λόγο του παιδιού είναι:

- Η δυσλαλία: Η ομιλία του παιδιού παρουσιάζει διακοπές ή χάνεται εντελώς. Η δυσλαλία μπορεί να οφείλεται σε μια λαρυγγίτιδα ή σε ψυχολογικά αίτια.
- Η βραδυγλωσσία: Ονομάζεται και τραυλισμός και είναι διαταραχή στο ρυθμό της ομιλίας. Το παιδί που παρουσιάζει τραυλισμό μπορεί να παρατείνει ή να επαναλαμβάνει το πρώτο γράμμα ή την πρώτη συλλαβή μιας λέξης. Παρουσιάζεται κυρίως από τα 2,5 έως τα 4 χρόνια και τα αίτιά του είναι κυρίως ψυχολογικά, όταν το παιδί είναι αγχωμένο, συγκινημένο ή πιέζεται πολύ από το περιβάλλον του. Το παιδί που τραυλίζει κάνει συνήθως και διάφορες σπασμωδικές κινήσεις του προσώπου και των χεριών.
- Η καθυστέρηση ομιλίας: Τα περισσότερα παιδιά λένε τις πρώτες λέξεις, όταν γίνονται ενός έτους. Ένα μικρό ποσοστό μπορεί να μιλήσει λίγο νωρίτερα και ένα ποσοστό μπορεί να καθυστερήσει στην ανάπτυξη της ομιλίας του. Η καθυστέρησή της μπορεί να οφείλεται: α) στον ατομικό ρυθμό ανάπτυξης κάθε παιδιού, β) στο φτωχό σε γλωσσικά ερεθίσματα περιβάλλον που μπορεί να μεγαλώνει το παιδί, γ) σε παθολογικούς παράγοντες, όπως στην έκπτωση της ακοής του παιδιού ή σε αρρώστιες του νευρικού συστήματος, δ) και σε ψυχολογικούς παράγοντες, όπως όταν οι γονείς του παιδιού είναι υπερπροστατευτικοί.
- Η εκλεκτική αλαλία: Στην εκλεκτική αλαλία το παιδί καταλαβαίνει

το λόγο και μπορεί να εκφραστεί αλλά επιλεκτικά, άλλοτε μιλάει και άλλοτε όχι. Μπορεί να μιλάει στο σπίτι και να μένει εντελώς άφωνο στο σχολείο. Ή ακόμη να μιλάει σε ορισμένα πρόσωπα και σε άλλα πρόσωπα να μη μιλάει. Η εκλεκτική αλαλία οφείλεται σε ψυχολογικά αίτια.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Η ανάπτυξη του λόγου είναι πολύ σημαντική για την επικοινωνία του παιδιού με τα άλλα άτομα. Με το λόγο το παιδί εκφράζει τη σκέψη του, τα συναισθήματά του, κοινωνικοποιείται, ικανοποιεί την περιέργειά του και αποκτά καινούργιες εμπειρίες και γνώσεις. Το νεογνήτο εκφράζεται περισσότερο με το κλάμα. Μετά από μερικές εβδομάδες εκφράζει τα θετικά συναισθήματά του με φωνές ικανοποίησης. Από τον τρίτο μέχρι τον δέκατο μήνα το μωρό παράγει διάφορους ήχους, επαναλαμβάνοντας τα φωνήεντα και σύμφωνα της γλώσσας του. Αυτή η παραγωγή των ήχων είναι έμφυτη και ονομάζεται ψέλλισμα ή βάβισμα. Η πρώτη ομιλία του μωρού εμφανίζεται στην ηλικία των δώδεκα μηνών, όταν αυτό λέει δύο με τρεις λέξεις. Μέχρι τον δέκατο όγδοο μήνα το μωρό λέει μια λέξη και εννοεί μια πρόταση. Ο λόγος αυτός ονομάζεται συγκριτικός. Από τον δέκατο όγδοο μήνα μέχρι το δεύτερο χρόνο, το παιδί χρησιμοποιεί δυο με τρεις λέξεις για να πει μια πρόταση. Ο λόγος αυτός ονομάζεται τηλεγραφικός. Από το δεύτερο μέχρι τον τέταρτο χρόνο το λεξιλόγιο του παιδιού αναπτύσσεται σημαντικά. Χρησιμοποιεί, επίσης, σωστά τη γραμματική και το συντακτικό. Το περιβάλλον του παιδιού παίζει σπουδαίο ρόλο στην ανάπτυξη της ομιλίας του και στην απόκτηση του λεξιλογίου του. Γι' αυτό το λόγο, πρέπει να του παρέχουμε πολλά ερεθίσματα και δραστηριότητες. Σε πολλά παιδιά παρουσιάζονται διαταραχές στην ομιλία. Οι κυριότερες είναι η δυσλαλία, η βραδυγλωσσία, η καθυστέρηση της ομιλίας και η εκλεκτική αλαλία.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Τι είναι ο λόγος και σε ποια μέρη χωρίζεται;
2. Γιατί η ανάπτυξη του λόγου είναι πολύ σημαντική για ένα παιδί;
3. Τι είναι το ψέλλισμα ή βάβισμα;
4. Τι είναι οι ιδιόρρυθμες λέξεις;
5. Ποιο μήνα εμφανίζεται το ψέλλισμα και ποιο μήνα το παιδί λέει τις πρώτες του λέξεις;
6. Τι ονομάζουμε συγκριτικό λόγο;
7. Τι ονομάζουμε τηλεγραφικό λόγο;
8. Ποια γλωσσικά ερεθίσματα μπορούμε να δώσουμε στα βρέφη, ώστε να βελτιώσουν τον προφορικό τους λόγο;

9. Ποια γλωσσικά ερεθίσματα μπορούμε να δώσουμε στα μεγαλύτερα παιδιά, ώστε να βελτιώσουν τον προφορικό τους λόγο;
10. Να αναφέρετε ονομαστικά τις κυριότερες διαταραχές λόγου που μπορεί να παρουσιαστούν στα παιδιά.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΛΟΓΟΥ ΓΙΑ ΒΡΕΦΗ ΚΑΙ ΝΗΠΙΑ

Ηλικία (0-2 ετών)

- Παίρνουμε αγκαλιά το μωρό και του μιλάμε.
- Του μιλάμε, όταν το ταΐζουμε και όταν το πλένουμε.
- Επαναλαμβάνουμε τους φθόγγους που λέει, όπως "α", "γκου", "μπου", "ντα" κτλ και περιμένουμε να μας ανταποκριθεί.
- Δείχνουμε διάφορα αντικείμενα που βρίσκονται μέσα στο χώρο και τα ονομάζουμε.
- Του λέμε μικρά τραγουδάκια και νανουρίσματα.
- Του δείχνουμε ένα βιβλίο με εικόνες και ονομάζουμε την κάθε εικόνα. Περιμένουμε να μας ανταποκριθεί.
- Του δίνουμε ένα παιχνίδι τηλέφωνο για να "μιλήσει".
- Δίνουμε στο παιδί απλές εντολές και του ζητάμε να τις εκτελέσει. Του λέμε, π.χ. "δώσε μου την κούκλα σου".
- Του λέμε να μας δείξει τα διάφορα μέρη του σώματός του.

Ηλικία (2-4 ετών)

- Λέμε στο παιδί, προφορικά, μια μικρή ιστορία.
- Του διαβάζουμε καθημερινά βιβλία γνώσεων και παραμύθια.
- Του μαθαίνουμε διάφορα παιδικά τραγούδια.
- Συζητάμε μαζί του για τις καθημερινές του δραστηριότητες.
- Απαντάμε σε όλες τις ερωτήσεις που θα μας κάνει.
- Του δίνουμε να ζωγραφίσει και του ζητάμε να μας πει τι έχει ζωγραφίσει.
- Του λέμε να μας διηγηθεί μια μικρή ιστορία που του έχουμε πει.

Εικόνα Εργαστ. 12.1

δίνουμε στο παιδί ένα παιχνίδι-τηλέφωνο για να μιλήσει

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Να συζητήσετε στην τάξη και άλλες δραστηριότητες που μπορεί να κάνει ο/η βρεφονηπιοκόμος για την ανάπτυξη του λόγου σε παιδιά ηλικίας 0-2 χρόνων και 3-4 χρόνων.
2. Να καταγράψετε σε κασέτα ομιλία παιδιών: α) ηλικίας 1-2 ετών την ώρα του παιγνιδιού και να παρατηρήσετε το είδος του λόγου που επικρατεί, β) ηλικίας 3-4 ετών την ώρα την απασχόλησης στις παιδαγωγικές γωνιές και να παρατηρήσετε το είδος του λόγου που επικρατεί.